

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Petra Pavelková

Popis adaptačních mechanismů u dětí s PAS

Olomouc 2022

vedoucí práce: Mgr. Petra Jurkovičová, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem „*Popis adaptačních mechanismů u dětí s PAS*“ vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Petra Pavelková

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Petře Jurkovičové, Ph.D. za její cenné rady, komunikativnosti, vstřícnost a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD.....	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1 Autismus.....	6
1.1 Definice autismu.....	6
1.2 Historie autismu.....	7
1.3 Dělení autismu.....	7
2 Problémová triáda.....	10
2.1 Sociální komunikace.....	10
2.2 Interakce.....	12
2.3 Představivost.....	14
3 Adaptační mechanimy.....	16
4 Zn.....	17
4.1 Prog.....	17
4.2 His.....	17
4.3 Proces uče.....	17
PRAKTICKÁ ČÁST.....	18
5 Cíl.....	18
5.1 Metodika.....	18
SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....	19

ÚVOD

“Autismus...nabízí šanci koukat s úžasem a otevřenýma očima na svět, který bychom jinak mijeli.”

Dr. Colin Zimbleman,
Ph.D.

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Popis adaptačních mechanismů u dětí s poruchou autistického spektra“. Téma autismus všeobecně je v dnešní době čím dál aktuálnější. Autismus se považuje za jedno z nejzávažnějších onemocnění a to proto, že zasahuje do všech tří oblastí jako je komunikace, sociální interakce a představitosti. U lidí s tímto postižením se můžeme setkat se závažnými, ale i méně závažnými příznaky. Tím se vlastně dostáváme k tomu, že každé dítě nebo obecně jedinec s autismem je jiný a vyžaduje individuální přístup a péči. Člověk může poznat 20 autistů a ani jeden se nebude podobat jednomu z nich. V minulosti byla správná diagnostika velmi náročná, jelikož o autismu bylo nižší povědomí, než je tomu v současné době. Díky pokrokům právě v diagnostice autismu lze včas určit správnou diagnózu a může se tak přikročit k opatřením, které zlepšují kvalitu života. Při respektování jejich potřeb a soukromí mohou být také tyto děti šťastné i přes svůj handicap.

Impulsem k výběru tématu pro mou bakalářskou práci byla pracovní zkušenost a synové matčiny kamarádky. A právě v ten moment jsem pochopila, že autismus je nevypočitatelný. Chování, reakce, komunikační situace všechno to bylo tak odlišné až jsem se začala o téma autismus více zajímat.

Touto prací bych chtěla přiblížit pojem autismus, nastínit jeho historii a příčiny vzniku, dále se zabývat nejčastějšími typy autismu a přiblížit možné komunikační systémy s jedinci s PAS.

V praktické části bych chtěla pozorovat vybrané jedince s diagnostikovaným autismem při kresbě a sledovat jejich reakce. Každý autista je celý život vedený úplně jiným způsobem, a tak mě zajímá, jak budou reagovat na úkony jiné osoby než rodiče.

Cílem mé bakalářské práce je aspoň částečné přiblížení vystupování a uvažování jedince s PAS při činnosti, tedy kresbě a poukázat na individualitu každého z nich. Touto závěrečnou prací bych chtěla také poukázat na to, že i autisti jsou lidé jako my a potřebují naši pomoc, přijetí, lásku a péči, i když žijí ve svém vlastním světě, a přeci jen ve stejném jako všichni ostatní.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Autismus

Cílem této vstupní kapitoly je vysvětlit a přiblížit pojmy, které jsou podstatné pro teoretickou i praktickou část bakalářské práce. Vzhledem k tomu, že se práce potýká s problematikou autismu, následující část práce bude věnována pojmům, které jsou jeho součástí.

1.1 Definice autismu

„Autismus není něco, co osoba má, není to žádná ulita, ve které je osobnost uvězněna. Ve skořápce není schované normální dítě. Autismus je způsob bytí. Autismus je všepřonikající. Postupuje každou zkušeností, celým vnímáním, každým smyslem, každou emocí. Autismus je součástí existence. Osobnost se od autismu oddělit nedá.“ (J. Sinclair in Thorová, 2006, s. 33)

Mezi nejvíce objevující se pojmy spojené s touto problematikou se setkáváme s termíny autismus, pervazivní vývojové poruchy a poruchy autistického spektra. (Pastieriková, 2013)

Poruchy autistického spektra jsou jedním z mnoha onemocnění, které patří mezi poruchy dětského mentálního vývoje. (Říhová, 2006)

Dle Thorové (2006) se autismus považuje za jednu z nejzávažnějších poruch dětského mentálního vývoje. Na autismus je nahlíženo jako na velmi různorodý syndrom. Jedná se o vrozenou poruchu některých mozkových funkcí. Autismus řadíme mezi neurovývojové poruchy, které vznikají na neurobiologickém podkladě. Dítě s autismem má obtíže v komunikaci, sociální interakci a sociálním chování a v představitosti.

Autismus je vrozená vývojová porucha, která postihuje problémy v oblasti sociálního a emočního vývoje a také v oblasti komunikace. Autismus se projevuje zvenčí nestandardním chováním. Mezi poruchy autistického spektra, jako zastřešující pojem, řadíme i další poruchy jako například dětský autismus, Aspergrův syndrom, Rettův syndrom, atypický autismus, ale také i tzv. dezintegrační poruchu a další. Všechny zmíněné poruchy mají mnoho aspektů společných, ale současně i odlišných. Určitý modelový příklad osoby s autismem neexistuje. (APLA Praha a kolektiv autorů, 2012)

Podle Vocilky je autismus chorobná zaměřenost k vlastní osobě sdružená s poruchou kontaktu s venkovním světem. (1995)

Valenta ve své publikaci definuje autismus jako pervazivně vývojovou poruchu, která proniká zcela osobností jedince a ve velké míře mění jeho chování, možnosti navazování kontaktů, vzdělávání atd. (2021)

Strunecká ve své knize uvádí, že autismus je vývojová porucha, která se projevuje zpomalením a narušením rozvoje sociálních interakcí, má obtíže v komunikaci a zvláštnostmi v chování. Autismus se může diagnostikovat ve věku od 3 do 5 let, ovšem impulzivních příznaků si mohou rodiče všimnout již v průběhu vývoje kojence – během prvního roku života dítěte. (2016)

1.2 Historie autismu

Pojem autismus je odvozen z řeckého slova *autos*, které znamená „sám“, a přípony – *ismus*, která označuje stav, směr nebo orientaci (Vocilka in Pastieriková, 2013).

Termín autismus poprvé použil již v roce 1911 švýcarský psychiatr Eugen Bleuler, aby popsal nepříjemnosti schizofreniků při komunikaci s druhými lidmi. V jeho koncepci autismus představoval odpoutání od reality spolu s převahou vnitřního života. V dřívější době pojem „autistický“ označoval schizofrenického člověka, u něhož byla silná orientace na vlastní osobu a stažení se ze sociálního života. Autistické odtažení od reality bylo výrazem pro zvláštní druh myšlení, pohroužení se do vnitřního světa snů a fantazie. Toto myšlení bylo a je považováno za neproduktivní a pasivní, jednalo se spíše o výraz popisující druh snění, které je obráceno do vlastního nitra (Bleuler, 1911)

První člověk, který odlišil autismus jako oddělenou nemoc začínající v dětství od schizofrenie a byl charakterizován americkým psychiatrem Leem Kannerem v roce 1943. Kanner si všiml neúměrného chování u skupinky několika dětí. Zvláštní projevy považoval za symptomy specifické samostatné poruchy, kterou nazval časný dětský autismus. K volbě tohoto označení inspiroval Kanner řecký původ slova „*autos*“, což znamená „sám“. Samotným názvem se Kanner snažil vyjádřit svoji domněnku, že děti trpící autismem jsou osamělé, pohroužené do vlastního vnitřního světa, nezajímající se o svět kolem sebe, neschopné lásky a přátelství. Kvůli své výjimečnosti a záhadnosti autismus téměř okamžitě vzbudil velký zájem odborníků po celém světě. Během padesáti let názory na léčení, příčiny vzniku autismu a výchovu dětí s autismem prošly bouřlivým vývojem.

1.3 Klasifikace poruch autistického spektra

Podle 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí (2006) se dělí pervazivně vývojové poruchy na dětský autismus, atypický autismus, Aspergrův syndrom, Rettův syndrom, jinou dezintegrační poruchu v dětství, hyperaktivní poruchu spojenou s mentální retardací a stereotypními pohyby, jinou pervazivní vývojovou poruchu a pervazivní poruchu nespecifickou. (Pastieriková, 2013)

V 11. revizi Mezinárodní klasifikace nemocí se autismus řadí mezi duševní poruchy, poruchy chování nebo neurovývojové poruchy. Dále mezi poruchy neurovývoje. Poruchy autistického spektra se už dále nedělí na jednotlivé typy autismu, ale rozlišuje se už pouze 6 subtypů, a to podle úrovně komunikace a intelektu. [\(internetový odkaz na 11. revizi mkn\)](#)

1.3.1..... Dětský autismus

MKN – 10 vymezuje tuto poruchu jako „typ pervazivní vývojové poruchy, která je definovaná přítomností abnormálního a/nebo narušeného vývoje...“. (WHO/DIMDI 1994/2006 in Bazalová, str. 31)

Jádro poruch autistického spektra tvoří právě dětský autismus. Míra závažnosti dětského autismu bývá různá, od mírné formy až po těžkou. Potíže se musí projevit ve všech částech diagnostické triády. Lidé s autismem mohou trpět kromě poruch v zásadních oblastech jako je sociální interakce, komunikace a představitost, mnoha dalšími dysfunkcemi, které se projevují zvenčí rozdílným, abnormálním až podivným chováním. Autismus lze diagnostikovat v každé věkové kategorii. Zhruba jedna třetina, maximálně jedna polovina dětí, které mají diagnostikovaný dětský autismus na základě kritérií, které udává MKN – 10, by splňovala původní kritéria od Kanner. (Wingová a Potter in Thorová, 2016)

2 Problémová triáda

PRAKTICKÁ ČÁST

3 Cíl

Cílem práce je zhodnotit pohled matek na fungování systému znakování s miminky.

3.1 Metodika

Vzhledem ke stanovenému cíli bych ráda zvolila metodu kvalitativní, konkrétně formu rozhovoru. Rozhovor bude prováděný s matkami, které při komunikaci se svým dítětem využívají nebo využívaly znakování. Jednotlivé maminky budou osloveny na kurzu znakování případně přes soukromou skupinu na Facebooku.

Druhou metodu, kterou bych při své práci ráda použila je metoda pozorování. Konkrétně bych se ráda zúčastnila jednoho kurzu znakování a popsala jeho průběh.

- Fyzické projevy, emocionální, chování k člověku, reakce na člověka, schopnost dítěte rozumět a navázat kontakt (vnímám, poslouchám, reagujem)
- Vytvořit seznam věcí které budu pozorovat
- Vytvořit návrh zápisu (komunikace – proběhla, dokázal vnímat, rozuměl,..)
- Zúčastněné pozorování
- Cizí osoba – člověk kterého nikdy neviděl? Nemá s ním dlouhodobý vztah, zkušenost?
- Vnímání prvotních reakcí, jak se to postupuje, či se to mění nebo ne a v jaké situaci se to mění – komunikaci, emoci, projevy
- Zapisovat si věci – takové dítě bylo při prvním setkání
- Skupinový rozhovor – s luckou a verčou (rozhovory s nimi trochu hlubší)
- Cca 3-4 děti
- Kazuistika – popis mojich informací
- Rozhovor s dítětem jeho rodiči – charakteristika dětí od nich co je pro ne normální a co ne – a jak se ta jeho nenormálnost projevila, jak to vypadalo (anamnéstický rozhovor – zjištění dat)
- Jak rychle se ty adaptační mechanismy mění

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

- ŘÍHOVÁ, A., 2011. *Poruchy autistického spektra (pomoc pro rodiče dětí s PAS)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-224-2677-8.
- HRDLIČKA, M. a V. KOMÁREK, 2014. *Dětský autismus: Přehled současných poznatků*. Vyd. 2., dopl. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0686-6.
- ŠPORCLOVÁ, V., 2018. *Autismus od A do Z*. Praha: PASPARTA Publishing s. r. o. ISBN 978-80-88163-98-5.
- THOROVÁ, K., 2016. *Poruchy autistického spektra*. Vyd. 3. přepracované a rozšířené. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0768-9.
- APLA PRAHA, kolektiv autorů, 2012. *Nedávejte do hrobu motýla živého*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-260-2801-7.
- VOCILKA, M., 1995. *Autismus a možnosti výchovné praxe*. Praha: Septima. ISBN 80-85801-58-2.
- VALENTA, M., O. MÜLLER, M. VÍTKOVÁ, et al. 2021. *Psychopedie*. 6. doplněné a upravené vydání. Praha: Parta. ISBN 978-80-7320-290-3.
- PEETERS, T., 1998. *Autismus: od teorie k výchovně-vzdělávací intervenci*. Praha: Scientia, spol. s r. o., pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7183-114-X.
- STRUNECKÁ, A., 2016. *Přemůžeme autismus?*. Petrovice: ProfiSales. ISBN 978-80-87494-23-3.
- BAZALOVÁ, B., 2012. *Poruchy autistického spektra v kontextu české psychopedie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5930-6.
- JAMES, I. M., 2008. *Aspergerův syndrom: mimořádní lidé - mimořádné výkony*. Přeložil Václav PETR. Praha: Triton. ISBN 9788073870997.
- GILLBERG, Ch. a T. PEETERS, 2008. *Autismus - zdravotní a výchovné aspekty: výchova a vzdělávání dětí s autismem*. Vyd. 3. Přeložila Miroslava JELÍNKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-498-4.
- BOGDASHINA, O., 2017. *Specifika smyslového vnímání u autismu a Aspergerova syndromu*. Autor úvodu Wendy LAWSON, autor úvodu Theo PEETERS, přeložil Helena ČÍŽKOVÁ. V Praze: Pasparta. ISBN 978-80-88163-06-0.

Internetové zdroje:

ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics [online]. WHO, 2022 [cit. 2022-03-03].

Dostupné z: <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>

